

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātņu akadēmijas, Latvijas Zinātnes padomes un Latvijas Zinātnieku savienības laikraksts

12 (533)

ISSN 1407-1479

2017. gada 19. jūnijs

LZA Senāta lēmums par LZA vārdbalvu konkursu 2018. gadam

2018. gadā tiks piešķirtas šādas LZA balvas:

Raiņa balva par izcilu radošu veikumu zinātnē vai kultūrā;
Edgara Siliņa balva fizikā;
Heinricha Škujas balva bioloģijā;
Paula Stradiņa balva medicīnas zinātnē vai par ievērojamu zinātnisku veikumu praktiskajā ārstniecībā;
Gustava Vanaga balva ķīmijā;
Ditriha Andreja Lēbera balva tiesību zinātnēs vai politikas zinātnē;
Arveda Švābes balva vēstures zinātnē;
Arvida Kalniņa balva mežzinātnē, koksnes pētniecībā un pārstrādē.

Kandidātus Latvijas Zinātņu akadēmijas balvu konkursam var izvirzīt LZA īstenīto locekļi, zinātnisko iestāžu padomes, universitāšu vai akadēmiju senāti vai domes. Iesniegtos darbus vērtēs katras balvas ekspertu komisija.

Izvirzot kandidātus balvai, ekspertu komisijai vienā (1) eksemplārā iesniedzami šādi dokumenti:

- 1) izvirzītāja ieteikums,
- 2) izvirzītais darbs,
- 3) ziņas par autoru (*Curriculum vitae*), norādot darba un mā-

jas adresi, tālruni, personas kodu, elektroniskā pasta adresi,
4) autora parakstīta īsa iesniegtā darba anotācija latviešu valodā, darba nosaukums angļu valodā.

Jaunajiem zinātniekiem 2018. gadā LZA piešķirs sekojošas balvas:

Ludviga un Māra Jansonu balvu fizikā;
Mārtiņa Straumaņa un **Alfrēda Ieviņa** balvu ķīmijā;
Emilijas Gudrinieces balvu ķīmijā un ķīmijas tehnoloģijā;
Zentas Mauriņas balvu literatūrzinātnē vai filozofijā.

Balvas uz darbu konkursa pamata tiek piešķirtas maģistrantiem vai doktorantiem, vai jaunajiem pētniekiem ne vēlāk kā vienu gadu pēc maģistra vai doktora darba aizstāvēšanas. Reflektēšanai var iesniegt darbus, kuros veicis atsevišķs zinātnieks, kurš pieteikuma iesniegšanas brīdī nav vecāks par 30 gadiem.

Konkursā iesniedzami dokumenti:

- 1) motivēts LZA īstenīto locekļa, zinātniskā institūta vai augstākās mācību iestādes senāta vai domes ieteikums, kurā dots īss konkursā iesniedzamā darba vērtējums un jaunā zinātnieka

vispārējo zinātnisko aktivitāšu raksturojums;

2) konkursa darbs, norādot uz titullapas institūta vai augstskolas nosaukumu, darba nosaukumu latviešu un angļu valodā, autora vārdu, uzvārdu, pilsētu, kur tas veikts un gadu, darba vadītāju; uz titullapas jābūt norādei *LZA jauno zinātnieku darbu konkursam*;

3) darba īsa anotācija (līdz 1 lpp.) latviešu valodā, kuru parakstījis autors;

4) publicēto darbu saraksts (ja tādi ir);

5) uzziņu lapa par darbu autoru: vārds, uzvārds, dzimšanas gads un datums, personas kods, darba vieta, doktorantūra, maģistrantūra vai to beigšanas gads, mājas un darba adrese un tālrunis, elektroniskā pasta adrese.

Konkursā iesniegtos darbus vērtē LZA ekspertu komisijas. Godalgotie darbi glabājas Latvijas Universitātes Akadēmiskajā bibliotēkā, pārējos iesniedz autoriem atpakaļ.

Materiāli iesniedzami LZA Zinātniskajā sekretariātā, Akadēmijas laukumā 1, 2. stāvā, 231. istabā, Rīga, LV – 1524, vai attiecīgo zinātņu nodaļās (tālruni uzziņām 67223931, 67223633, 67220725, 67225889) līdz **2017. gada 30. septembrim**.

Pasniegtas AS “Latvijas Gāze” un SIA “ITERA Latvija” 2017. gada balvas

No kreisās I. Bode, I. Niedrite, S. Rubene, O. Spārtis, I. Ziediņa, L. Kalniņa, A. Skride, A. Zeps, A. Auziņš

Foto J. Brencis

13. jūnijā Latvijas Zinātņu akadēmijas Portretu zālē svinīgā ceremonijā tika apbalvoti AS “Latvijas Gāze” un SIA “ITERA Latvija” 2017. gada balvas laureāti.

LZA prezidents Ojārs Spārtis savu uzrunu iesāka ar trīs klātneesošo “Latvijas izglītības un ekonomikas smagsvaru” – SIA “ITERA Latvija” prezidenta Jura Savicka, RTU rektora Leonida Ribicka un AS “Latvijas Gāze” valdes priekšsēdētāja Aigara Kalviša – godināšanu. LZA prezidents uzsvēra, ka nekas nav cēlāks par mecenātisma tikumu. Viņš pateicās AS “Latvijas Gāze”, SIA “ITERA Latvija” vadībai, padomēm, priekšsēdētājiem un prezidentiem par to, ka “viņu personā uzņēmumu darbības sekmi-

gā attīstībā ir balstīts zinātnes novērtējums”, kas zinātniekiem ir ārkārtīgi svarīgs. O. Spārtis uzsvēra, ka šī balva ir akadēmiskā brieduma novērtējums: “Mēs šodien runājam gan par jaunākiem, gan jau nobriedušākiem zinātniekiem, kuru erudīcija, darbaspējas un prasme 21. gadsimta limeni risināt zinātniskas problēmas ir ieguvusi žūrijas atzinību. Un tā jau ir kvalitāte, kura dod mums cerību, ka mūsu industrija, mūsu uzņēmējdarbība sadarbībā ar zinātņi un izglītības struktūrām spēj dot kvalitatīvu pienesumu.”

RTU Attīstības fonda priekšsēdētājs Arturs Zeps savā uzrunā akcentēja fonda ieguldījumu šīs nozīmīgās balvas administrēšanā, sagatavošanā darbu veikšanā un arī pasniegšanā jau vairāku gadu garumā. Viņš izteica atzinību divu lielu uzņēmumu – AS “Latvijas Gāze” un SIA “ITERA Latvija” – izdarītajai izvēlei atbalstīt zinātņi un ne tikai tajās zinātnes jomās, kurās viņi paši ir aktīvi iesaistījušies. A. Zeps uzsvēra, ka balva ir atzinība tiem, kas kaut ko nozīmīgu jau paveikuši, un arī stimulē jaunajiem cilvēkiem, kuri vēl tikai apsver iespēju pievērsties zinātnē.

AS “Latvijas Gāze” bijušais valdes priekšsēdētājs Adrians Dāvis, sveicot klātesošos, uzsvēra, ka balva iedibināta 2000. gadā un tās mērķis ir veicināt Latvijas zinātnes un moderno tehnoloģiju attīstību gāzes, siltumtehnikas un ar tām saistītās ķīmijas tehnoloģijas nozarēs, un novērtēt Latvijas zinātnieku, praktiķu un topošo zinātnieku (doktorantu) devumu šajos procesos, kā arī īpaši veicināt un atbalstīt medicīnas zinātņu jomā sirds ķirurģiju, kardioloģiju un orgānu transplantāciju.

Balvas pirmās laureāts, RTU profesors Andris Krēslis pieteica pirmo LZA, AS “Latvijas Gāze” un RTU Attīstības fonda šī gada apbalvojuma saņēmēju – RTU docentu *Dr.sc.ing.* **Ilmāru Bodi**. Apbalvojums piešķirts par sasniegumiem gāzes saimniecības

organizēšanas metodoloģijas pamatojuma izstrādē, ieguldījumu tehnisko normatīvu izstrādē, kā arī jauno speciālistu sagatavošanā. Balvu par pētījumiem gāzes apgādes sistēmu drošumā saņēma Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas Gāzes nodaļas vadītāja *Dr.sc.ing.* **Indra Niedrite**.

Šogad LZA, AS “Latvijas Gāze” un RTU Attīstības fonda balvu par sasniegumiem dzīvu donoru ziedoto nieru transplantācijā saņēma Rīgas Stradiņa universitātes Transplantoloģijas laboratorijas vadošā speciāliste *Dr.med.* **Ieva Ziediņa**, bet jaunā zinātnieka balva nonāca pie RSU lektorko slimību katedras asistentā, P. Stradiņa KUS ārsta kardiologa **Andra Skrides**, godinot laureāta ieguldījumu plaušu hipertensijas jomas pētniecībā un attīstībā Latvijā.

SIA “ITERA Latvija” Informācijas un sabiedrisko attiecību daļas vadītājs Andris Auziņš, sveicot laureātus, minēja, ka šis ir 15 gads kopš uzņēmums sadarbībā ar LZA un RTU Attīstības fondu piešķir balvas ievērojamiem Latvijas zinātniekiem un praktiķiem par izcilu veikumu vai mūža devumu vides, zemes un ģeogrāfijas zinātnēs vai par nozīmīgu vides izstrādes sistēmu veicināšanu.

Šogad LZA, SIA “ITERA Latvija” un RTU Attīstības fonda balvu par mūža ieguldījumu un darbu kopu “Ainavu arhitektūras zinātnē un ilgtspējīgas vides veidošana” saņēma Latvijas Lauksaimniecības universitātes docente *Mg.sc.ing.* **Silvija Rubene**. Balva par mūža ieguldījumu un darbu kopu “Kvartāra paleoklimata pētījumi” nonāca Latvijas Universitātes asociētās profesores un vadošās pētnieces *Dr.geogr.* **Laimdotas Kalniņas** īpašumā.

Par balvu pasniegšanas ceremonijas muzikālo noformējumu rūpējās RTU Inženierzinātņu vidusskolas jauktais koris (diriģente Eliza Hvane).

Latvijas Zinātnieku savienībā

Šī gada 1. jūnijā notika Latvijas Zinātnieku savienības valdes sēde, kurā tika izteikts principiāls atbalsts Latvijas Zinātnes padomes stratēģijai 2017.–2019. gadam. Kā teikts Stratēģijas priekšvārdā: “Saglabājoties necīgām valsts finansējumam zinātnē, Latvijā vairāk kā ciktārt ir nepieciešams konsolidēt zinātnes pārvaldes resursus ar mērķi palielināt pētniecības kvalitāti un novērst zinātnes organizatorisko sadrumstalotību. Ar šādu vīziju LZA ir izstrādājusi vidējā termiņa stratēģiju 2017.–2019. gadam, koncentrējoties uz nozarei un institūcijai aktuālo problēmu risināšanu un vidējā termiņa mērķiem.” LZS valdes locekļiem bija iespējams savlaicīgi iepazīties ar Stratēģijas saturu un izteikt savus precizējumus, tādēļ LZS Valdes atbalsts vairs bija tikai formāls akts.

Ka Stratēģija tikusi vispusīgi “ķidāta” LZA sēdē, informēja LZS pārstāve LZA I. Bondare. Katrs punkts ticis skrupulozi apspriests. Vislielākie iebildumi pret formulējumiem nākuši no Zemkopības ministrijas, kurai ir vislielākā pieredze līdzīgu dokumentu sastādīšanā.

Klātesošos interesēja, kas LZA sēdē ticis runāts par Valsts pētījumu programmu finansējumu 2018. gadam. Tas būs 2014. gada līmenī. Taču, kā informēja I. Bondare, LZA sēdē ticis runāts arī par to, vai, izsludinot jaunas Valsts pētījumu programmas, būtu jāsauglabā tik daudzas prioritātes.

U. Grāvītis interesēja jautājums par grantiem – vai tie būs un kad būs. I. Bondare atbildēja, ka ir sarežģīts jautājums par pēcdoktorantūras grantiem 3000 eiro mēnesī 5 gadu garumā – tāpat, par kopējo grantu finansējumu. RTU pamatoti uztraucās, ka šī summa ir divreiz lielāka nekā profesora alga. Jautājums kārtējo reizi palika “karājoties gaisā”. Par to runā 5 gadus, termiņš beidzas ar lēmumu nav pieņemts. Kā atzīmēja U. Grāvītis – kamēr doktorantūras Eiropas stipendijas bija 800 eiro mēnesī, konkurence bija liela un varēja atlasīt labākos. Liels bija arī “postdoku” skaits. Nu tas ievērojami samazinās.

A. Āboltiņš interesējās par to, vai palikušas spēkā prasības LZA ekspertiem. I. Bondare atbildēja, ka pieņemts Zinātnieku ētikas kodekss, kur atrodami arī jaunie saraksti ar prasībām ekspertiem – citējamībai pēdējos 3 gados jābūt 5. Taču arī šajā jautājumā nav vienprātības. Piemēram, mediķiem ir ļoti augsta citējamība, savukārt lauksaimniekiem un mežsaimniekiem ir nepieciešams ilgus pētījumu ciklus, lai varētu uzrakstīt publikāciju un tad vēl gaidīt atsaukmes. Arī R. Bebre atzina, ka stāvoklis sociālajās un humanitārajās zinātnēs ir citādāks. Tādēļ, kā atzīmēja U. Grāvītis, nozares dod savus ieteikumus.

LZA valdes sēdes noslēgumā tika spriests par organizatoriskiem jautājumiem.

Z. Kiperis

LZA Senātā

13. jūnijā LZA Senāta sēdi atklāja LZA Senāta priekšsēdētājs, akademiķis Jānis Stradiņš ar jautājumu par Atzinības raksta piešķiršanu LZA korespondētājloceklim Pēterim Zālītim un akademiķim Jurijam Dehtjaram. Senāta priekšsēdētājs ziņoja arī par LZA vārdbalvu konkursu 2018. gadam (publicēts šajā “Zinātnes Vēstnesī” numurā). LZA Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas priekšsēdētāja, akademiķe Raita Karnīte informēja Senātu par LZA Stratēģijas izpildes gaitu un par gaidāmās Latvijas nodokļu reformas projektu. Ziņojumu par nodokļu reformas ietekmi uz pētniecību un reversā nodokļa ieviešanas jēgu zinātnes subsidēšanai sniedza Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras viceprezidente Lienīte Caune. Senāts apstiprināja LZA akademiķa Tālava Jundža vadībā izstrādātos izdevumu “LZA Vēstis” un “Zinātnes Vēstnesis” nolikumu. Ar Senāta lēmumu amatos tika apstiprinātas atbildīgās amatpersonas abu izdevumu redakcijās:

- a) “Zinātnes Vēstnesis” Redakcijas padomes priekšsēdētājs T. Jundzis;
- b) “LZA Vēstis” Redakcijas padomes priekšsēdētājs T. Jundzis;
- c) “LZA Vēstis” A daļas galvenā redaktore R. Karnīte;
- d) “LZA Vēstis” B daļas galvenais redaktors Īzaks Rašāls.

Pēc LZA ģenerālsēdētāja Andreja Siliņa ziņojuma Senātā tika apstiprināts Nolikums par vēlēšanām akadēmiskajos amatos Latvijas Zinātņu akadēmijā.

Izstāde

13. jūnijā plkst. 13 Latvijas Zinātņu akadēmijā tika atklāta mākslas zinātniekiem, māksliniekiem, Latvijas Mākslas akadēmijas profesoram un LZA goda loceklim Romim Bēmam (14.06.1927–31.03.1993.) veltītā piemiņas izstāde “**Pasaules apceres**”.

Raksturojot mākslinieka daiļradi, mākslas zinātniece T. Suta 1987. gadā rakstīja: “R. Bēma akvareļu kristāliskajās formās ietverts viņam vien raksturīgais pasaules redzējums – apcerīga un stabila, caur personību briedināta pasaules uztvere un atziņa, kur nav nekā spontāna un nejauša.”

Romis Bēms ne tikai kolecionēja mākslas vērtības, bet arī savas kolekcijas novēlēja Rīgas pilsētai un atstāja mantojumā modernu un mūsdienīgu akvareļu darbu kolekciju, kuras daļa aplūkojama šajā izstādē. Akvareļos atklājas Latvijai tik svarīgais identitātes kanons – jūra, osta un piekrastes darba ritmi, kur šķietami racionālās prāta konstrukcijās sajūtam vitāls mākslinieka un filozofa skatījums uz dzīves norisēm.

Izstāde arī sniedz informāciju par gleznotāja dzīvi un viņa vīziju par savas mākslas telpas veidošanu nākotnē Rīgā, Pārdaugavas Mūzikas un mākslas skolas telpās.

Izstāde atvērta apmeklētājiem darba dienās no 13. jūnija līdz 1. septembrim.

Izstādi organizē un atbalsta Pārdaugavas Mūzikas un mākslas skola, Latvijas Zinātņu akadēmija, Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments.

L'Oréal stipendiju "Sievietēm zinātnē" pirmo reizi saņem visu trīs Baltijas valstu zinātnieces

No kreisās A. Junevičiene, J. Stradiņš, U. Neniskīte, B. Moļņika, E. Heinsalu, V. Rosolovska, M. Sokolova, T. Somere, J. Ivanova, K. Šadurskis, R. Ranka, V. Viķe-Freiberga, V. Razums, O. Supizona, O. Spāritis

"Pasaulei ir nepieciešama zinātne, zinātnei ir nepieciešamas sievietes, jo sievietes zinātnē spēj mainīt pasauli" – jau trīspadsmito reizi šis moto uzrunāja klātesošos, kas kopā skaitā bija pulcējušies Latvijas Zinātņu akadēmijas Portretu zālē uz L'Oréal stipendiju "Sievietēm zinātnē" pasniegšanas ceremoniju. Un tomēr šis bija īpašs pasākums, jo šogad pirmo reizi 6000 eiro vērtās stipendijas tika pasniegtas ne vien Latvijas, bet arī Igaunijas un Lietuvas zinātniecēm.

Stipendiju saņēma trīs talantīgas Latvijas zinātnieces – *Dr. biol. Renāte Ranka*, *Mg. sc. ing. Jekaterīna Ivanova* un *Mg. sc. ing. Marina Sokolova*, kā arī Igaunijas zinātniece *Dr. Elsa Heinsalu (Els Heinsalu)* un *Dr. Urte Neniškīte (Urte Neniškytė)* no Lietuvas.

Svinīgo stipendiju pasniegšanas ceremoniju ievadīja LZA prezidenta Ojāra Spāriša uzruna, kurā viņš izteica atzinību par šīs balvas robežu paplašināšanos, ļaujot novērtēt un godināt zinātnieču devumu arī mūsu tuvākajās kaimiņvalstīs. Balva ir apliecinājums vēlamai sadarbībai starp Baltijas valstīm, Poliju un Franciju politikas, ekonomikas, zinātnes, kultūras u.c. jomās. Akadēmiķis noslēdza savu uzrunu ar aicinājumu, – lai šodien svinam sievišķību, jaunību, skaistumu un gudrību! L'Oréal menedžere Polijā un Baltijas valstīs Violeta Rosolovska (*Wioletta Rosołowska*), izsakot pateicību visām sadarbības organizācijām – Baltijas valstu zinātņu akadēmijām un UNESCO Nacionālajām komisijām, kā arī pasākuma patronesei V. Viķe-Freibergai par kopīgu darbu 13 gadu garumā, atzīmēja, ka tas ir liels gods pasniegt balvas zinātniecēm dzīvības un materiālo zinātņu nozarēs. Stipendija godina laureāšu ieguldīto darbu, pacietību un neatlaidību.

UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas viceprezidents, izglītības un zinātnes ministrs Kārlis Šadurskis uzsvēra, ka balva ir izcils stimuls jauniem cilvēkiem, neatkarīgi no dzimuma, pievērsties zinātnē. Visas pasākuma organizēšanā iesaistītās institūcijas sniedz milzīgu ieguldījumu šī mērķa sasniegšanai. Pārfrāzējot pasaulslavenā zinātnieka Īzaka Ņūtona atziņu – "ja esmu redzējis tālāk par citiem, tad tikai tāpēc, ka esmu stāvējis uz milžu pleciem", ministrs teica, ka stipendijas laureāšu devums zinātnē būs pakāpiens, no kura atsperties jaunākajām paaudzēm. Atzīmējot stipendijas laureāšu ieguldījumu zinātnē, K. Šadurskis izteica cerību, kas tas tomēr ir tikai sākums. Pasākuma patronese ekspozīte, akadēmiķe Vaira Viķe-Freiberga savā uzrunā uzteica starptautiskās komandas līdzšinējo sadarbību pasākuma organizēšanā, kā arī šīs stipendijas nozīmi dzimumu līdztiesības zinātnē vairošanā. Zinātnes nozarēs, kuras pārstāv laureātes, lai sasniegtu rezultātu, ir nepieciešams ass prāts, stingrs raksturs un neatlaidība. Tāpat akadēmiķe atzīmēja, ka eksperimentālajām zinātnēm atšķirībā no filozofiem, kuri ģeniālas domas spēj radīt parkā uz soliņa, nepieciešamas laboratorijas, kas prasa finansiālus ieguldījumus. Valsts ne vienmēr spēj palīdzēt, tāpēc būtisks ir privātā sektora atbalsts. Izcils šādas sadarbības piemērs ir stipendija "Sievietēm zinātnē". Nominētās zinātnieces pārstāv paaudzi, kas bauda sabiedrības atbalstu sievietēm zinātniecēm. Ekspozīte novēlēja stipendijas laureātēm ne vien izcilu un veiksmīgu karjeru, bet arī laimi privātajā dzīvē.

Žūrijas komisijas un LZA Senāta priekšsēdētājs, akadēmiķis Jānis Stradiņš raksturoja šī gada komisijas darbu, izvēles kritērijus un nominantes. Viņš uzsvēra, ka žūrijas komisijā bija 8 locekļi – visi pārstāvēja LZA. Akadēmiķis iedrošināja par laureātēm nekluvušās nominantes piedalīties konkursā nākošgad un akcentēja faktu, ka šo 13 gadu laikā no 36 laureātēm trīs kļuvušas par LZA īstenajām locekļēm un divas par korespondētājlocekļēm.

Pēc diplomu saņemšanas Latvijas laureātes pateicās saviem kolēģiem un sadarbības partneriem Latvijā un ārzemēs, kā arī – savām ģimenēm par gadu gaitā sniegto atbalstu. M. Sokolova savā pateicības runā salīdzināja divas sev tuvas jomas – sportu un zinātni. Viņa saskatīja četrus stūrakmeņus, kas rezultāta sasniegšanai nozīmīgi abās jomās – smags darbs, komanda, treneris un atbalstītāji. M. Sokolova akcentēja arī atšķirību starp tām – atpazīstamība sabiedrībā. Ja sportistu panākumus plaši atspoguļo mediji, tad zinātnieku sasniegumi ar šādu publicitāti nevar lepoties. Jaunā zinātniece pateicās L'Oréal par šo iniciatīvu, kas vienlaikus pievērš sabiedrības uzmanību zinātnē.

Igaunijas Zinātņu akadēmijas prezidents Tarmo Somere (*Tarmo Soomere*) savā uzrunā izteica atzinību par L'Oréal stipendijas "Sievietēm zinātnē" pieejamību arī igauņu zinātniecēm. Viņš atzīmēja, ka daudzi Igaunijā bija pārsteigti par to, cik daudz izcilu zinātnieču ir valstī. Igaunijas žūrija šoreiz neņēma vērā izmērāmus kritērijus – citējamību, Hirša indeksu u.tml. Žūrijai būtiskāks šķita zinātnieces ceļš uz zinātni un zinātnē. Un tas, lai viņa neatrastos vadītāja ēnā, bet būtu patstāvīga un neatkarīga.

Stipendijas laureāte no Igaunijas *Dr. Elsa Heinsalu* ir ne vien izcila zinātniece savā nozarē, bet arī četru bērnu māmiņa. To viņa uzsvēra savā pateicības runā. E. Heinsalu uzsvēra, ka tas ir liels gods būt pirmajai laureātei Igaunijā un pievērst sabiedrības uzmanību sievietēm zinātniecēm. Viņa pateicās L'Oréal par šo iniciatīvu savā un visu nākamo Igaunijas laureāšu vārdā.

Lietuvas Zinātņu akadēmijas prezidents Valdemars Razums (*Valdemaras Razumas*) savā uzrunā uzsāka ar komentāru par vestibilā aplūkojamo izstādi. "Skaistas un gudras sievietes ir eksplozīvi bīstams savienojums vīriešiem" – tā V. Razums. Raksturojot sieviešu pārstāvniecību zinātnes nozarēs Lietuvā, Lietuvas ZA prezidents izcēla tās, kurās sievietes dominē – humanitāras, sociālās, medicīnas un lauksaimniecības zinātnes, un tās, kurās sievietes ir nospiedošā mazākumā – tehniskās, fizikas un medicīnas zinātnes. Tāpat viņam nācās atzīt, ka starp 116 Lietuvas ZA īstenajiem locekļiem tikai 10 ir sievietes, un izteikt cerību, ka šī jaunā un talantīgā paaudze spēš mainīt situāciju. V. Razums atzīmēja, ka atšķirībā no Latvijas un Igaunijas žūrijas komisijām, Lietuvas stipendijas piešķirējiem darbs bijis viegls. Laureāte bija pārliecināta par savu konkurentēm.

Lietuvas laureāte *Dr. Urte Neniškīte* uzsāka savu uzrunu ar domu, ka 21. gadsimtā fakts par stipendijas piešķiršanu sievietēm zinātnē daudziem varētu šķist diskriminējošs. Tomēr tās pastāvēšanai šobrīd ir savs pamatojums. Viņa izteica pateicību L'Oréal, kas palīdzēja saskatīt problēmu Lietuvā un uzsākt to risināt, kā arī cerību, ka tad, kad viņas meita izaugs, būs zudusi jēga stipendijām, kas izceļ viena dzimuma nopelnus.

Ceremonijas laikā tika prezentēta arī jaunā ceļojošā izstāde "Sievietēm Zinātnē". Šajā izstādē tās veidotāji iepazīstina ar piecām ievērojamām Baltijas zinātniecēm, izceļot viņu izcilību, radošumu un inteliģenci. Pašlaik izstāde apskatāma Latvijas Zinātņu akadēmijas telpās. Jūlijā tā būs pieejama tirdzniecības centra "Galerija Centrs" apmeklētājiem.

I. Boldāne-Zeļenkova
Foto J. Saliņš

V. Rosolovska un *Dr. biol. Renāte Ranka*
Dr. biol. R. Ranka strādā Latvijas Biomedicīnas pētījumu un studiju centra Molekulārās mikrobioloģijas un saimniecorganisma – patogēnu mijiedarbības laboratorijā. Viņas pētījums saistīts ar dažādu ērcu sugu mikroorganismu kopu jeb mikrobioma raksturojumu un tādu faktoru konstatēšanu, kas var ietekmēt infekciju izplatīšanos populācijā.

V. Rosolovska un *Mg. sc. ing. Jekaterīna Ivanova*
Mg. sc. ing. J. Ivanova strādā Latvijas Organiskās sintēzes institūtā, un jaunās zinātnieces pētījums ir veltīts potenciālu pretvēža savienojumu izstrādei – aromātisko sulfonamīdu kā ogļskābes anhidrāžu inhibitoru sintēzei.

V. Rosolovska un *Mg. sc. ing. Marina Sokolova*
Rīgas Tehniskās universitātes Rūdolfa Cimdiņa Rīgas Biomateriālu inovāciju un attīstības centra pētniece *Mg. sc. ing. M. Sokolova* pētījuma mērķis ir izveidot kompozitmateriālus, kas līdzinās cilvēka kaula struktūrai un var palīdzēt cīņā ar tādām slimībām kā osteoporozes, artrīts, kaulu vēzis un citas.

V. Rosolovska un *Dr. Elsa Heinsalu*
Dr. E. Heinsalu darbojas Nacionālās ķīmiskās fizikas un biofizikas institūta Augstas energoefektivitātes un skaitļošanas fizikas laboratorijā Igaunijā un pēta lingvistiskās un ekoloģiskās sistēmas.

V. Rosolovska un *Dr. Urte Neniškīte*
Lietuvas jaunā zinātniece *Dr. U. Neniškīte* strādā Viļņas Universitātes Neurobioloģijas un biofizikas nodaļas Dzīvības zinātņu centrā. Viņas pētījumam ir potenciāls atklāt noteiktu neiroloģiskās attīstības un neiropsihiatrisku slimību, piemēram, autismu vai šizofrēnijas molekulāro iemeslu.

Mesties konkurencē ar radošuma un IT “apbruņojumu”

Liepājas Universitātē (LiepU) 31. maijā notikušais Kurzemes forums bija priekšpēdējais (vēl rudenī būs Pierīgā) pasākums Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) un Latvijas Pašvaldību savienības (LPS) kopā ar vietējām institūcijām Valsts pētījumu programmas EKOSOC–LV ietvaros rīkoto forumu ciklā. Kurzemes foruma vadmotīvs – radošās industrijas, radošums un informācijas tehnoloģijas reģiona sociālekonomiskajā attīstībā, turpinot īstenot forumu mērķi “sēdināt pie viena galda zinātniekus un uzņēmējus”, pēc LPS priekšsēža Andra Jaunsleina vārdiem. Viņš arī pamatoja konkrētās tēmas nozīmīgumu – radoša pieeja un IT ir pamatā, lai izturētu lielo un augošo konkurenci, kad nevar vairs uzvarēt ar apjomiem, bet gan ar intelektuālo potenciālu, ar ātru, elastīgu ražošanu, balstītu izglītībā, zinātnē, visdažādākā veida sadarbībā. LZA prezidents Ojārs Spārītis uzsvera, ka zinātnieku jauda ir lielāka nekā sabiedrība, ražotāji spēj ņemt pretī, ir rezerves vidēji augstās un augstās tehnoloģijās, zināšanās balstītās ražošanas un pakalpojumu attīstībai, lai cilvēki sevi realizētu Latvijā.

Kurzeme izvēlas viedo ekonomiku

EKOSOC–LV telpas projektu blokā pēc hierarhiju analīzes metodes veiktajā attīstības scenāriju – viedā ekonomika, viedā pārvalde, viedie iedzīvotāji – prognozē Kurzemē eksperti ir izvēlējušies viedās ekonomikas ceļu. Protams, ir runa par vadošo tendenci, par kuru izšķiroties, nenozīmē atstāt pārējās nozīmīgās vērtības. Var teikt, ka manu prezentāciju par Kurzemes izvēlēto viedās ekonomikas attīstības ceļu ar praktiskiem piemēriem ilustrēja pašvaldību vadītāji, apliecinot radošas un biznesam piemērotas vides ievieci.

Tā Liepājas pilsētas domes priekšsēdētājs Uldis Sesks, stāstot par pilsētu, “kurā var apvienot pasaules vērienu ar nelielas pilsētas ērtībām”, uzsvera, ka Biznesa centrā vien darbojas 17 uzņēmumi ar gandrīz tūkstoš darbiniekiem, notiek ražošanas renesanse arī bez “Liepājas Metalurga”, saglabājot senās metālapstrādes, mašīnbūves un komplektējošās un vieglās ražošanas tradīcijas. “Laumas” ražošanas telpas ar 4 uzņēmumiem un arī gandrīz tūkstoš darbiniekiem ir pasaulē 10. lielākā ražotnes ēka. Kur vēl “UPB Holdings” ar 6 meitas uzņēmumiem un 1300 darbiniekiem (virzieni – stikls, metāls, enerģija, projektēšana, betons), Liepājas osta ar 38 uzņēmumiem un aptuveni 2000 darbiniekiem, kā arī plašais tūrisma pakalpojumu piedāvājums, bet perspektīvā jaunu uzņēmējdarbības teritoriju attīstīšana, lidosta u.c. Savukārt Kuldīgas novada domes priekšsēdētāja Inga Bērziņa izcēla radošuma aspektu, jo, pateicoties saglabātajam un sakoptajam unikālajam pilsētvides mantojumam, attīstās arī mūsdienīga uzņēmējdarbība, lielākoties saistībā ar mākslas un tūrisma aktivitātēm, varētu teikt arī, ka lielā mērā ar radošajām industrijām.

Kurzemes plānošanas reģiona administrācijas vadītāja Evita Dreijere pievērsa uzmanību pieejamajam vietējo un ārvalstu fi-

nanšu programmu atbalstam radošo industriju sektorā (dizains, kino, izpildītājmāksla un vizuālā māksla, mūzika, izdevējdarbība, televīzija, radio, interaktīvie mediji, reklāma, datorspēles un interaktīvās programmatūras, kultūras mantojums, kultūras izglītība, atpūta, izklaide un citas kultūras darbības). Kā zināms, te par galveno resursu tiek uzskatīts cilvēka talants, radošums un spējas, un jomas, kurā tas izpaužas, apvienojums ar uzņēmējdarbību un tehnoloģijām ved pie jauniem produktiem ar augstu pievienoto vērtību. Eiropā radošo industriju sektorā darbojas apmēram 7,5% no visām nodarbinātajām personām. Arī Latvijā ir vairāk nekā 10 tūkstoši šādu uzņēmumu, un ik gadu to skaits palielinās, nereti izmantojot jaunuzņēmumu (*start-up*) formātu. Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014.–2020. virziena “Radošā Latvija” viena no prioritātēm ir “Radošums mūžizglītībā un uz darba tirgu orientēta kultūrizglītība”.

Viedais ceļš sākas no izglītības

Visos forumos ir izskanējis, ka viedās attīstības ceļš sākas no izglītības, un arī Liepājā tika akcentēts, ka ir svarīgi, lai izglītības sistēma “nenokauj” uzņēmēja garu bērnam jau bērnudārzā, lai tā agrīni pamana un neatstumj cilvēku ar netradicionālu un radošu domāšanu, tāpat, lai IT lietas tiktu mācītas (neatstājot pašdarbību) jau ar bērna pirmajām skolas programmām, tāpat bērnudārzā. Foruma dalībniekus ar radošu pieeju gan prezentācijas veidam, gan tēmai – kā radīt augsta līmeņa darbiniekus – aizrāva Liepājas Raiņa 6. vidusskolas direktors Kārlis Strautiņš, par vienu no rītdienas darbinieka kompetencēm izvirzot drosmi. Kad prezentācijas sākumā foruma dalībnieki atsaucās direktora aicinājumam un jēstras mūzikas pavadījumā izkustināja kājas, viņš pēc tam pateicās visiem “par drosmi nebaidīties izskatīties smieklīgam”. Tādējādi virzīti skolēni varētu būt gatavi profesijām, kuras pat vēl nepastāv. K. Strautiņš arī izvirzīja tādu ļoti svarīgu tēzi, ka ir ātras un lēnas valstis, nevis lielas un mazas valstis. Vēl – cilvēks nav domāts garlaicībai, bet tam, lai radoši kaut ko veidotu. Bez tā nav iedomājami augsta līmeņa darbinieki, kas pasaulē jau ir tāda vērtē, ka to nolīgšanai firmas algo “galvu medniekus” – arī zināmā mērā jauna profesija.

LiepU rektore Dace Markus uzsvera, ka demogrāfiskās krīzes, Eiropas mērogā, rezultāts ir sasniedzis studējošo vecumu, proti, Eiropas iedzīvotāju īpatsvars pasaulē 1990. gadā vēl bija 25%, bet 2015. gadā vairs tikai 6%, kā arī iedzīvotāju vidējais vecums Eiropā ir divkārt lielāks nekā, piemēram, Āfrikā. Pašlaik LiepU absolventu pieprasījums ir augstāks par piedāvājumu. Rektorei, kaut arī tikai nepilnu gadu esot amatā, izdevies panākt ārzemju studentu skaita pieaugumu – no 6 līdz 50. Tiek saņemts pašvaldības atbalsts viesprofesoru uzaicināšanai. Studiju programmu stratēģiskais dalījums: tradīcijas balstītās un pieprasītās (filoloģija, pedagoģija, logopēdija, sociālais darbs); reģionam nepieciešamās (uzņēmējdarbība, vadībinātnes, kultūras, tūrisma un rekreācijas vadība); STEM jomas (mehatroni-

Pirmajā rindā no kreisās: A. Jaunsleinis (LPS), V. Kārklīšs (RTU Liepājas filiāle), K. Krēslīšs (Ventspils augstskola), D. Markus (Liepājas Universitāte), B. Rivža (LZA), O. Spārītis (LZA)

Augšējā rindā no kreisās: M. Kūlis, A. Egliņš–Eglītis (moderators, LIAA Liepājas biznesa inkubators), K. Strautiņš (Liepājas Raiņa 6. vsk)

Foto Inga Vasermane

ka, IT, jauno mediju māksla, dizains, aktiermāksla, vides pārvaldība un inženierija, ekotehnoloģijas, etnohistorioloģija). Vairāki jauno mediju mākslas studijas beigušie jau kā uzņēmēji forumā demonstrēja sava darba augļus, strādājot videofilmu, TV/mājas lapu reklāmu veidošanas u.tml. pakalpojumu jomā. Video mākslinieks Roberts Vītols akcentēja tādu šīs darbības jomas kategoriju kā maksimālisms – nebaidīties būt atšķirīgam, nebaidīties uzdrīkstēties, nečikstēt (izglītība ir pieejama). Kristaps Puķītis no SIA “Kut Sound” ieteikums bija koncentrēties uz nišas produktiem, kas vienmuļas vienādības vidū piesaista uzmanību. Latvijas Mākslas akadēmijā doktora grādu ieguvušais grafikas dizaineris Matīss Kūlis, grāmatas “Saskarņu māksla. Datori. Grafika. Dizains” autors, pievērsa uzmanību profesionālismam un kvalitātei, neviroties no klasisku vērtību izmantošanas modernajā vidē.

IT kā visu tautsaimniecības jomu instruments

Ventspils Augstskolas (VeA) rektors Kārlis Krēslīšs, par IT stāstot caur Ventspils attīstības prizmu, iezīmēja IT lielos globālos uzdevumus – līdzās visa veida uzņēmējdarbības attīstības sekmēšanai tās var veicināt reģiona atpazīstamību un kļūt par tā zīmolu. VeA Informācijas tehnoloģiju fakultāte 2006. gadā tika izveidota ne jau nejauši, bet tāpēc, ka pilsētā radās nepieciešamība pēc šāda darbspēka. Stratēģija tika veidota pēc rūpīgas IT jomas izpētes, tajā skaitā rēķinoties ar Gartnera tehnoloģiju attīstības ciklu jaunajām tehnoloģijām – produkti, kas atrodas virsotnē, produkti, kam vēl jāzaug.

Turpinājums – 4.lpp.

Latvijas Zinātņu akadēmijas Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas ekspertu konsilija “Mana pensija nākotnē” slēdziens

Nobeigums. Sākums “ZV” Nr. 11

Risinājums pensiju uzkrājumu veidošanas uzlabošanai

Pakāpeniski atjaunot ticību Latvijas pensiju sistēmai, novēršot negatīvās parādības, izmantojot pozitīvus piemērus par iespēju iegūt no Latvijas pensiju sistēmas cilvēka cienīgu pensiju nodrošinājumu, ieviešot papildus stimulus un veidojot efektīvu izvēles arhitektūru.

Papildus stimuli ir: fondētā pensiju kapitāla mantošanas tiesības, zemāki atskaitījumi pensiju fondu pārvaldībai, lielāka dalība pensiju fondu pārvaldībā.

Skaidrot iedzīvotājiem un viņus pārstāvošām sabiedriskām organizācijām sociālās apdrošināšanas sistēmas būtību, lai iesaistītu viņus ne tikai savas labklājības nodrošināšanā vecumdienās, bet arī līdzdarbībā pensiju sistēmas darbības uzlabošanai un pensiju fondu apsaimniekošanā.

Skaidrot iedzīvotājiem prognozējamo valsts pensiju nodrošinājuma līmeni un sagaidāmās pensiju nodrošinājuma izmaiņas nākotnē, ņemot vērā ekonomisko, demogrāfisko un zemo iemaksu situāciju, kā arī rosināt iedzīvotājus, kuri to var atļauties, savlaicīgi domāt par uzkrājumu veidošanu (kur var izmantot dažādus instrumentus).

Stingri ievērot atklātības un pārskatāmības principus, tostarp, izmantojot plašsaziņas līdzekļus.

Uzlabot individuālu informēšanu par personas pensiju kapitālu un provizorisko pensiju apdrošinātai personai pieejamā formā (visiem pieejamā ir vēstuļu forma, bet tā ir dārga, dzīves vietas nav deklarētas precīzi un vēstules atgriežas VSAA, elektroniskā forma ir ērtāka, bet nav visiem pieejama).

Vienkāršot iespēju iedzīvotājiem sekot līdzi pensijas uzkrājumiem. Aptauij liecina, ka mazāk nekā 1/3 no iedzīvotājiem ir interesējušies par savu pensiju. Pašlaik par savu pensiju var uzziņāt tikai portālā www.latvija.lv un klātienē VSAA filiālēs. Ja informācija par pensijām iedzīvotājiem būtu pieejama biežāk apmeklētās vietās, kur pieejama cita viņu finanšu informācija, piemēram, banku internetbankās, tad pieaugtu gan klientu informētība un interese, gan uzticība pensiju sistēmai.

Nodrošināt iedzīvotājiem piekļuvi ziņām par:

- viņu labā veiktajām iemaksām pensiju pirmajā un otrajā līmenī (iespēja sekot līdzi vai par viņu tiek veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas, kas vienlaikus ir arī iespēja sekot līdzi, lai neatrastos “ēnu ekonomikā”);
- aprēķināto un uzkrāto kapitālu (redzams kā no samaksājumiem nodokļiem veidojas pensiju uzkrājumi);

- prognozējamo pensijas apmēru (iespēja redzēt realitāti un nedzīvot ilūzijās).

Izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģiju iespējas, organizēt interaktīvus (individuālizētus) pasākumus, skaidrojot pensiju sistēmas būtību un indivīda rīcības sekas (piemēram, interaktīvās spēles iemaksu – ieguvumu modelēšanai (jauniešu auditorijai)).

Ņemot vērā situāciju ar sociālo budžetu, pielikt visas pūles aploksņu algu mazināšanai – pašu iedzīvotāju interesēs. Efektīva ēnu ekonomikas apkarošanas metode ir “savstarpēja pie-skatīšana”.

Citi ekspertu priekšlikumi: pirmajā līmenī ieviest vispārēju, ar ienākumiem nesaistītu no vidēji izpelņas aprēķinātu pensiju (J. Felsbergs), saglabāt saikni starp minimālo pensiju un stāžu (P. Leiškalns), zemo pensiju palielināšanai subsīdijas piešķirt pēc vajadzības nevis vispārēji un jebkuram; ieviest sumārā pensiju kapitāla pieeju gadījumos, kad tiesības uz pensiju atkarīgas no iemaksātā kapitāla lieluma nevis no darba stāža (P. Leiškalns); noteikt depozīta maksu par pensiju fondu glabāšanu bankā, nevis 1% maksu par apsaimniekošanu (J. Felsbergs).

3. Pensiju sistēmas drošums un finansiālā ilgtspēja

Pensiju sistēmas drošums un finansiālā ilgtspēja ir atkarīga no darbspējīgo iedzīvotāju līdzdalības sistēmā (iemaksām pensiju budžetā un fondos), pensiju rezervju un uzkrājumu drošuma (neizskaramības) un apdrošināšanas principa (izmaksāt tikai par to, par ko ir iemaksāts) ievērošanas.

Pensiju sistēmas darbību ietekmē jaunās nodarbinātības formas.

Risinājumi pensiju sistēmas drošuma un finansiālās ilgtspējas nodrošināšanai

Iemaksas pensiju sistēmā, kā arī iemaksu un izmaksu atbilstība ir galvenais sistēmas ilgtspējas garants. Tāpēc ir stingri jāievēro princips, ka, ja kādam ir piešķirtas tiesības saņemt pakalpojumu, jābūt kādam, kas par to iemaksā valsts sociālās apdrošināšanas sistēmā.

Nav pieļaujams, ka valsts sociālās apdrošināšanas budžets tiek izmantots ar sociālās apdrošināšanas pakalpojumiem nesaistītu izmaksu segšanai vai ka uz sociālās apdrošināšanas iemaksu rēķina tiek noteikti nodokļu atvieglojumi.

Veidot izpratni par nākotnes pensiju saistību ar mūsdienās pieņemtiem lēmumiem (skaidrojums ar piemēriem saprotamā veidā masu plašsaziņas līdzekļos).

Savlaicīgi sākt pētīt jaunu nodarbinātības formu ietekmi uz

pensiju apdrošināšanas sistēmu.

Rūpīgi vērtēt jaunās nodokļu reformas ietekmi uz pensiju apdrošināšanas sistēmu (mazāks IIN, sasaiste ar veselības apdrošināšanu).

Valsts pensiju fondu darbību no finansiālās puses kontrolē Finanšu un kapitāla tirgus komisija (FKTK) un zaudējumi ir dalībnieka ziņā. Valsts negarantē valsts obligātās pensiju apdrošināšanas fondu ienesīgumu, tomēr, ņemot vērā šo fondu īpašo statusu (obligāts privātu līdzekļu uzkrājums), valsts varētu noteikt ierobežojumus pieļaujamiem zaudējumiem un veicināt dalībnieka izpratni par to, kā reaģēt, ja pensiju fondam parādās zaudējumi.

Uzlabot sabiedrības iesaisti pensiju sistēmas vadībā un pensiju fondu darbības uzlabošanā (piemēram, izveidojot reāli darbojošos sabiedrisku konsultatīvu padomi) – novērst sajūtu, ka “kāds izmanto manu naudu”.

Regulāri novērot sabiedrības viedokli par Latvijas pensijas sistēmu un ar informācijas un ekonomiskām metodēm koriģēt to pensiju nodrošinājuma uzlabošanai labvēlīgā virzienā.

Sekmēt valsts un privāto pensiju sistēmu savstarpēju papildinātību sekojošos veidos. Radīt iedzīvotājiem iespēju noteikt savus mērķus un zināt iemaksu lielumu, lai šos mērķus sasniegtu (palielinātos iesaiste privāto pensijas uzkrājumu veidošanā). Jāveicina iedzīvotāju motivācija sekot līdzi virzībai uz šiem mērķiem, lai laikus varētu rīkoties (palielinātos iespēja pielāgot savu rīcību uzkrājumu veidošanā, mainoties apstākļiem, piemēram, palielinoties ienākumiem, pārskatīt iemaksu apmēru).

Lielākas pensijas, neapdraudot pensiju budžetu, var iegūt, palielinot pensiju otrajā līmenī ieguldījumu īpatsvaru akcijās (pašlaik 50%). Sevišķi gados jauniem cilvēkiem ilgtermiņā ir ienesīgāk ieguldīt plānos ar lielāku akciju īpatsvaru. Igaunijā ieguldījumu akcijās īpatsvars ir 75%. Ienesīguma izmaiņas pat par 1% 30 vai 40 gadu laikā var nozīmīgi palielināt uzkrātā kapitāla lielumu. Turklāt pensiju trešajā līmenī jau ir pieejami pensiju plāni, kuros visus līdzekļus iegulda uzņēmumu akcijās.

Lai saglabātu un veicinātu sabiedrības motivāciju veidot ilgtermiņa uzkrājumus, iespējams, ir jāizmanto nodokļu atvieglojumi. Aptaujas rāda, ka liela daļa iedzīvotāju neplāno savas finanses, savukārt 69% no tiem, kuri plāno, domā par to tikai īstermiņā – viena mēneša ietvaros.

Konsilija slēdzienu sagatavoja: akademiķe **Raita Karnīte**, LZA HSNZ priekšsēdētāja

Valsts emeritētā zinātnieka statuss piešķirts 26 zinātniekiem

Pamatojoties uz LR MK 2010. gada 27. jūlija noteikumiem Nr. 692 "Valsts emeritētā zinātnieka statusa piešķiršanas kārtība", Latvijas Zinātņu akadēmija ir apstiprinājusi Valsts emeritēto zinātnieku padomes 2017. gada 1. jūnija lēmumu par valsts emeritētā zinātnieka statusa piešķiršanu 26 zinātniekiem:

Dr.habil.phys. Imantam BĒRSONAM
Dr.habil.phys. Baibai BĒRZIŅAI
Dr.med. Rūtai CAREI
Dr.habil.philol. Fjodoram FJODOROVAM
Dr.habil.philol. Viktoram HAUSMANIM
Dr.habil.sc.ing. Anatolijam JEMELJANOVAM
Dr.habil.chem. Valdim KAMPARAM
Dr.chem. Aivaram KRAUZEM
Dr.agr. Dainim LAPIŅAM
Dr.habil.phys. Ņinai MIRONOVAI–ULMANEI
Dr.habil.philol. Dainai NĪTIŅAI
Dr.habil.phys. Mārim OZOLIŅAM
Dr.habil.biol. Aleksandram RAPOPORTAM
Dr.habil.biol. Īzakam RAŠALAM
Dr.agr. Arnoldam RIEKSTIŅAM
Dr.sc.ing. Jurim SKUJĀNAM
Dr.habil.chem. Uldim STIRNAM
Dr.chem. Intai STRAKOVAI
Dr.sc.ing. Francim SUDNIEKAM
Dr.habil.math. Aleksandram ŠOSTAKAM
Dr.habil.chem. Gaiņai TELIŠEVAI
Dr.biol. Laimai TIHOMIROVAI
Dr.chem. Brigitai VĪGANTEI
Dr.med. Arnim VIKSNAM
Dr.biol. Ilmārai VĪNAI
Dr.biol. Īrai Irēnai VĪTIŅAI

Informāciju sagatavoja: **Baiba Ādamsons**,
Valsts emeritēto zinātnieku padomes sekretāre

AICINĀM PIETEIKTIES!!!

Izsludināta pieteikšanās Zemkopības ministrijas konkursam "Sējējs 2017" nominācijā "Zinātne praksē, inovācijas"

Kas var pretendēt?

Par konkursa dalībnieku nominācijā "Zinātne praksē, inovācijas" var būt zinātnieks, kura zinātniskā darba rezultāti vai izstrāde ir ieviesta praksē ražojošā uzņēmumā, zemnieku saimniecībā, lauksaimniecības kooperatīvā vai noteiktā lauku reģionā vai ražošanas nozarē.

Kas var izvirzīt pretendentu?

Saskaņā ar konkursa nolikumu dalībniekus minētajā nominācijā var izvirzīt ražojošs uzņēmums, zemnieku saimniecība, lauksaimniecības kooperatīvs, lauksaimnieku asociācijas un biedrības vai Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmija (LLMZA).

Ko ietvert pieteikumā?

1. Ražojošā uzņēmuma, lauksaimniecības kooperatīva un citu iespējamo konkursa dalībnieku izvirzītāju rakstisku pieteikumu un pamatojumu. Konkursam izvirzītais projekts var būt arī starpnozaru rakstura ar risinājumu daudzveidīgām problēmām, kas skar arī valsts politikas nostādnes.

2. Zinātniskā darba, izstrādes apraksta un pamatojuma vienu oriģināleksemplāru rakstiskā un elektroniskā (PDF) veidā.

Pārējā konkursa darba objektīvai novērtēšanai nepieciešamā informācija:

3. CV.

4. Publikāciju saraksts ar norādi, kur tās atrodamas, kā arī pārējie publicitāti un pēc konkursa ieskaņiem objektīvam darba vērtējumam nepieciešamie raksturojošie rādītāji.

5. Ja uz balvu pretendē autoru kolektīvs, pieteikumā kā balvas saņēmēju norāda tikai vienu personu.

Kur un kad iesniegt pieteikumu?

Pieteikumus nominācijai "Zinātne praksē, inovācijas" līdz **2017. gada 30. jūnijam** jāiesniedz Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijā Rīgā, Akadēmijas laukumā 1, 204. kabinetā, kā arī obligāti jāiesūta elektroniski (PDF vai skenētā formā) uz e-pastu lmzn@lza.lv.

Kāds ir balvu fonds?

Nominācijā "Zinātne praksē, inovācijas" laureātu apbalvo ar gada balvu "Sējējs" (lielo bronzas statuju), ZM diplomu un naudas balvu – 3000 euro, bet otrās un trešās vietas ieguvēju apbalvo ar veicināšanas balvu "Sējējs" (mazo bronzas statuju), ZM diplomu un naudas balvu – 700 euro.

Papildinformācija: www.sejejs.lv

Aizvadīta Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijas 25 gadu jubilejas kopsapulce

Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijas (LLMZA) biedri un jaunie biedru kandidāti pulcējās LLMZA 25 gadu jubilejas kopsapulcē, 2017. gada 2. jūnijā, Latvijas Lauksaimniecības universitātes aulā, lai apspriestu zinātnisko veikumu pēdējos gados un arī nākotnes izaicinājumus Bioekonomikas jomā Latvijā. Pasākuma formālās daļas ietvaros notika vēlēšanas pēc iepriekš izsludinātajām vakancēm. Atbilstoši LLMZA statūtiem, kopsapulces uzdevums ir katru trešo gadu ievēlēt akadēmijas prezidentu, 2 viceprezidentus, 5 prezidija locekļus, kuri ir LLMZA Lauksaimniecības zinātņu, Pārtikas un veterinārmedicīnas zinātņu, Inženierzinātņu, Mežzinātņu un Agrārās ekonomikas zinātņu nodaļu vadītāji.

Saskaņā ar vēlēšanu rezultātiem par LLMZA prezidentu tika ievēlēta akadēmiķe *Dr.habil.oec.* **Baiba Rivža**, bet par LLMZA viceprezidentiem ievēlēti *Dr.oec.* **Irina Pilvere** un *Dr.habil.biol.* **Īzaks Rašals**. Par LLMZA prezidija locekļiem un attiecīgo nodaļu vadītājiem ievēlēti: *Dr.agr.* **Dainis Lapiņš** (Lauksaimniecības zinātņu nodaļa), *Dr.oec.* **Andra Zvirbule** (Agrārās ekonomikas zinātņu nodaļa), *Dr.silv.* **Tālis Gaitnieks** (Mežzinātņu nodaļa), *Dr.sc.ing.* **Kaspars Vārtukapeinis** (Inženierzinātņu nodaļa), *Dr.sc.ing.* **Anita Blija** (Pārtikas un veterinārmedicīnas zinātņu nodaļa).

Kopsapulces darba kārtībā iekļautas arī LLMZA revīzijas komisijas, LLMZA īsteno locekļu un ārzemju locekļu vēlēšanas. Tāpat tradicionāli tika godinātas AS "Latvijas Attīstības finanšu institūcijas Altum" konkursa laureātes. Šogad Jauno zinātnieku grupā par uzvarētāju atzīta **Asnate Ķirse** par promocijas darbu "Progresīvu apstrādes paņēmieni ietekme uz pākšaugu

pastēšu kvalitāti uzglabāšanas laikā". Zinātniskā vadītāja profesore *Dr.sc.ing.* Daina Kārklīņa. Maģistru grupā goda pjedestāls izskatās sekojoši: 1. *vieta* **Ievai Siksnānei** par maģistra darbu "Lauksaimniecībā izmantojamo zemju ūdens notecē esošā slāpekļa un fosfora izvērtējums lauku saimniecībās". Zinātniskā vadītāja profesore *Dr.oec.* Aina Dobeļe; 2. *vieta* **Madarai Maslovai** par maģistra darbu "Lauku bibliotēku darbs kā tiklošanas fenomēns kopienās". Zinātniskā vadītāja docente, *Dr.sc.soc.* Dina Bite;

Uzvarētājas no AS "Latvijas Attīstības finanšu institūcijas Altum" saņēma balvu 1000 euro apmērā, kas tika sadalīta starp trim laureātēm. Laureātes uzrunāja un sirsnīgi sveica AS "Latvijas Attīstības finanšu institūcijas Altum" Zemgales reģiona vadītāja **Mārite Lazdiņa**. LLMZA prezidente Baiba Rivža pateicās ALTUM par sadarbību un jauno zinātnieku atbalstu, kas zinātniskās karjeras sākumposmā ir ļoti svarīgs un iedvesmojošs jauniem panākumiem.

LLMZA savā jubilejā saņēma daudz apsveikumus, gan no saviem biedriem, gan sadarbības organizācijām: Latvijas Zinātņu akadēmijas, Zemkopības ministrijas, Jelgavas pilsētas domes, Agroresursu un ekonomikas institūta, Dārkopības institūta, LLU Pārtikas tehnoloģijas fakultātes, Latvijas Lauksaimniecības zinātnisko iestāžu Direktoru Padomes, Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padomes u.c.

Pasākums noslēdzās ar saviesīgo daļu, kurā zinātnieki neformālā gaisotnē pārrunāja kopīgi padarīto 25 gadu laikā un dalījās savās pārdomās par nākotnes plāniem pētniecībā.

Papildu informācija: www.llmza.lv

Mesties konkurencē ar radošuma un IT "apbruņojumu"

Turpinājums no 3.lpp.

Katrā nozarē ir svarīga klasteru principa īstenošana – lai tajā ietilptu valsts un pašvaldību iestādes, zinātniskās institūcijas, izglītības iestādes un finansējuma nodrošinātāji/investori. Ventspilī tas tiek īstenots un tādējādi veicināta nozares attīstība. Specializācijas virzieni ir mobilās aplikācijas, testēšana, tiek veidota viedā pilsēta, liela apjoma datu pārraide, kas notiek no Irbenes lokatora (Ventspils Starptautiskais radioastronomijas centrs, kas pamazām sāk atpelnīt tajā ieguldītos līdzekļus) uz dažādām pasaules malām u.c. IT vēl sevišķi vāji izmanto mazie un vidējie uzņēmēji, augstskolas reakcija uz to ir koledžas līmeņa divgadīgas IT programmas uzsākšana no jaunā studiju gada. Pilsētas skolās no pirmās klases notiek iepazīstināšana ar IT programmu. Eksperimenta kārtā varētu tikt ieviests obligātais eksāmens ķīmijā un fizikā. Pilsētā pāris reizes gadā tiek skatīta IT stratēģijas izpilde, precizēti tālākie mērķi, tajā skaitā trīskāršot IT studentu skaitu. Kopumā Latvijā ir radīta laba IT infrastruktūra ar ātru internetu, bet tā netiek pietiekami efektīvi izmantota.

Par IT zināšanu prasmīgu izmantošanu uzņēmējdarbības attīstībā domās dalījās Dzintars Tomsons, LiepU. Strauji augošais cilvēces zināšanu pieaugums ved pie nepieciešamo prasmju paaugstināšanas digitālajā pasaulē, no IT prasmju izmantošanas ikdienas darbos līdz produktu un pakalpojumu radīšanai, ko var izmantot ikvienā tautsaimniecības jomā, bet tas savukārt nozīmē darba ieradumu un prasību maiņu IT ietekmē (spēja apstrādāt sarežģītu informāciju, komunicēt ar kolēģiem un klientiem, risināt problēmas, plānot, ātri pielāgoties u.c.). Paveras iespēja attālinātajam darbam – pazūd telpas jēdziens un darbavietā konkrēta galda izpratne, atvērtajam darbam – pašnodarbinātie darbinieki pēc pieprasījuma (*freelancers*), frilanseru skola ir arī Liepājā, sadarbojoties Kurzemes Biznesa

inkubatoram, LiepU, Zinātnes un inovāciju parkam, cilvēki kā pašnodarbinātie tiek ievirzīti nelielā biznesā. Bet pēc gadiem divdesmit ap 35% profesiju tiks uzticētas robotiem.

Diskusijā izskanēja, ka augstskolām ir ļoti strauji jāmainās līdzī vajadzībām, bet to bremzē gausi izmaināmas standartizētas, nereti birokrātiskas prasības. Aug pieprasījums pēc starpdisciplināriem speciālistiem un attiecīgi starpdisciplinārām programmām, jo šauri ievirzītā domāšanā zūd sistēmiskais tvērums, bet ātra reakcija uz reālām vajadzībām ar konkrētu akadēmisku piedāvājumu prasa daudz lielāku administratīvo elastīgumu.

"Radošums ir visur!"

Radoša pieeja nav saistāma tikai ar mākslu vai literatūru, bet arī, piemēram, ar betona ražošanu, kā to forumā pārliecinoši ilustrēja AS "SAKRET Holdings" padomes priekšsēdētājs, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras (LTRK) valdes loceklis Andris Vanags. Radoši ir izveidots pat firmas nosaukums – kombinācija no diviem angļu valodas vārdiem (*sack* un *concrete*), kas tulkojumā nozīmē maiss betona. Uzņēmuma veiksmes stāsts saistās ar šo spilgti dizainēto un ērti lietojamo betona maisu, vēl citu būvmateriālu izlaidi, ražošanas un pārdošanas procesā maksimāli izmantojot IT sasniegumus. "Radošums ir visur!", pārliecinoši apgalvoja A. Vanags un uzskatāmi parādīja, ka tas nav mīts arī būvmateriālu ražošanā. Jo radošuma jeb kreativitātes jēdziens ir jāpaplašina līdz spējai radīt jaunus idejas vai konceptus.

Izskanēja arī tāda interesanta doma, ka datori arvien vairāk atslēdz cilvēkus no rutīnas darbiem un viņiem atliks vairāk laika radošumam. Jāpiemin arī, ka radošs bija foruma norises moderators Liepājas biznesa inkubatora vadītājs Atis Egļiņš-Eglītis.

Baiba Rivža, VPP EKOSOC–LV vadītāja, LZA akadēmiķe

Aizstāvēšana

2017. gada 30. jūnijā plkst. 10.00 LU Vadībzinātnes un Demogrāfijas promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Aspazijas bulv. 5, 322. auditorijā promocijas darbu doktora zinātniskā grāda iegūšanai demogrāfijas nozarē sociāli ekonomiskās demogrāfijas apakšnozarē (*Dr.oec.*) aizstāvēs

ALEKSANDRS DAHS.

Tēma "Sociāli ekonomisko faktoru un reģionālās politikas loma Latvijas demogrāfiskajā attīstībā".

Recenzenti: *Dr.geogr.* Zaiga Krišjāne, (LU GZZF), *PhD Allan Puu* (Tallinas Universitāte, Igaunija); *Dr.demogr.* Līga Ābolīna (LR Labklājības ministrija). Ar promocijas darbu var iepazīties LU bibliotēkā Rīgā, Raiņa bulvārī 19.

***

2017. gada 5. jūlijā plkst. 16.00 Transporta un sakaru institūta konferenču zālē (4–130) Lomonosova ielā 1, Rīgā, Transporta un loģistikas promocijas padomes atklātā sēdē

MARINA REBEZOVA

aizstāvēs promocijas darbu "Aviācijas papildpakalpojumu loģistika un optimizācija gaisa transportā" inženierzinātņu doktora zinātniskā grāda iegūšanai transporta un satiksmes nozarē.

Recenzenti: *Dr.habil.sc.ing.* Vladimirs Šestakovs (RTU), *Dr.sc.ing.* Irina Jackiva (TŠI), *Dr.habil.sc.ing.* Ramūnas Palšaitis (Viļņas Gedimīna Tehniskā Universitāte, Lietuva).

Ar promocijas darbu var iepazīties TŠI mājaslapā <http://www.tsi.lv/> un TŠI bibliotēkā, Lomonosova ielā 1.

***

LLU Informācijas tehnoloģijas nozares promocijas padomes atklātā sēdē 2017. gada 26. maijā **JĀNIS JUDRUPS** aizstāvēja promocijas darbu un viņam tika piešķirts inženierzinātņu doktora zinātniskais grāds

(*Dr.sc.ing.*) Informācijas tehnoloģijas nozarē. Balsošanas rezultāti: par – 10, pret – 2, nederīgi biļeteni – 0.

***

Daugavpils Universitātes Psiholoģijas nozares promocijas padomes atklātā sēdē 2017. gada 31. maijā **VADIMS MURAŠOVS** aizstāvēja promocijas darbu un viņam tika piešķirts psiholoģijas nozares doktora zinātniskais grāds (*Dr.psych.*) sociālās psiholoģijas apakšnozarē. Balsošanas rezultāti: par – 6, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

***

RTU Promocijas padome P-18 2017. gada 31. maija sēdē piešķīra inženierzinātņu doktora zinātnisko grādu **KRISTAPAM RUBENIM** materiālzinātnes nozares "Inteligētie materiāli un struktūras" apakšnozarē. Balsošanas rezultāti: par – 14, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

***

Latvijas Universitātes Psiholoģijas zinātņu nozares promocijas padome 2017. gada 6. jūnijā sēdē piešķīra **ESTEREI BIRZIŅAI** psiholoģijas doktora (*Dr.psych.*) zinātnisko grādu kliniskās psiholoģijas apakšnozarē. Balsošanas rezultāti: par – 9, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

***

LLU Pārtikas zinātnes nozares Pārtikas procesu un iekārtu, Pārtikas mikrobioloģijas un Pārtikas produktu kvalitātes apakšnozaru promocijas padomes atklātā sēdē 2017. gada 12. jūnijā **LĪGA PRIEČIŅA** aizstāvēja promocijas darbu un viņai tika piešķirts inženierzinātņu doktora zinātniskais grāds (*Dr.sc.ing.*) pārtikas zinātnes nozarē. Balsošanas rezultāti: par – 9, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

***

RTU inženierzinātņu nozares promocijas padomes P-07 atklātā sēdē 2017. gada 12. jūnijā **NADEŽDA ZENINA** aizstāvēja promocijas darbu un viņai tika piešķirts inženierzinātņu doktora zinātniskais grāds. Balsošanas rezultāti: par – 7, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

Nākošais "Zinātnes Vēstneša" numurs iznāks 2017. gada 3. jūlijā

Redaktore Ilze Boldāne–Zeļenkova

"Zinātnes Vēstnesis"

Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.

Reģistrācijas apliecība nr. 75.

Izdevējs: Latvijas Zinātņu akadēmija, Latvijas Zinātnes padome, Latvijas Zinātnieku savienība.

"Science Bulletin" Association of Latvian Scientists.

"Zinātnes Vēstnesis" redakcijas padome:

akadēmiķis Tālavs Jundzis (vadītājs), akadēmiķi Raita Karnīte, Baiba Rivža, Andris Ozols, Pēteris Trapenčieris, *Dr. chem.* Alma Edžiņa un LZA sabiedrisko attiecību speciāliste Ilze Stengrevica.

Redakcija: Rīgā, Akadēmijas laukumā 1.

Tālr. 67212706, 67225361, 26593299, fakss 67821153.

E pasts: zinatnes.vestnesis@lza.lv

<http://www.lza.lv>

Indekss 77165.

Iespiests: SIA Zemgus LB